

PIOTR KAWKA

CENTRUM INTEGRACJI SPOŁECZNEJ
I JEGO ROLA W REALIZACJI ZAŁOŻEŃ
SYSTEMU ZATRUDNIENIA SPOŁECZNEGO

WPROWADZENIE

Nie budzi jakichkolwiek wątpliwości fakt, iż jednym z głównych zadań systemu wsparcia społecznego w Polsce jest aktywizacja zawodowa grupy osób zagrożonych wykluczeniem¹. Niewystarczające efekty działań podjętych przez instytucje pomocy społecznej i urzędy pracy zmusiły polskiego ustawodawcę do poszukiwania dodatkowego systemu, który uzupełniłby braki zachodzące w systemach już istniejących w krajowym porządku prawnym. Inicjatywa ta doprowadziła do uregulowania systemu zatrudnienia socjalnego².

Zatrudnienie socjalne stanowi szczególny rodzaj zatrudnienia, wprowadzony do polskiego systemu prawnego ustawą z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym³. Treść art. 1 ust. 4 tej ustawy wskazuje, iż zatrudnienie to polega na umożliwieniu konkretnym osobom uczestnictwa w zajęciach, które są prowadzone przez centra integracji społecznej i kluby integracji społecznej, a także zapewnienie im korzystania z zatrudnienia wspieranego. Ta forma wsparcia osób za-

---

Mgr PIOTR KAWKA – doktorant w Katedrze Nauk o Polityce, Instytut Europeistyki, Wydział Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II, ul. Spokojna 1, 20-074 Lublin; e-mail: piotrkawka07@gmail.com

¹ *Wybrane zagadnienia z aktywizacji zawodowej osób niepełnosprawnych*, red. M. Piasecki, J. Śliwak, Lublin: Norbertinum 2008, s. 5 i 105-106, http://www.praca.ffm.pl/foto/publikacje/wybrane_zagad.pdf [dostęp: 28.08.2015].

² Z. WEJCMAN, *Ekspertyza prawno ustawowa dotycząca Klubów Integracji Społecznej jako instytucji wsparcia prowadzonych przez organizację pozarządową (na podstawie analizy 6 KIS)*, Standardy w pomocy, s. 45-46, http://www.osl.org.pl/wp-content/uploads/2013/04/Wejcmann_Zbigniew_Ekspertyza_prawno_ustawowa_dotyczaca_KIS.pdf [dostęp: 28.08.2015].

³ Ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym, Dz. U. z 2016 r., poz. 1828 [dalej cyt.: u.z.s.].

grożonych wykluczeniem społecznym jest instrumentem mającym na celu spraw-
niejsze włączenie tych osób w ramy instytucji już funkcjonujących na otwartym
ryнку pracy, poprzez zagwarantowanie im dostępu do szkoleń pozwalających wy-
kształcić takie zdolności, jakich oczekują od nich pracodawcy, oraz takie posta-
wy, jakie będą dla nich życiowo przydatne⁴.

Opracowanie to ma za zadanie przybliżyć charakterystykę centrum integracji
społecznej jako głównego filaru systemu zatrudnienia socjalnego. Będzie ono po-
dzielone na sześć punktów tematycznych. W pierwszych trzech punktach zostaną
przedstawione kolejno zagadnienia związane z definiowaniem centrum, jego
funkcjami oraz uczestnikami zajęć organizowanych w tej jednostce i przysługują-
cymi im świadczeniami. Trzy następne punkty będą poświęcone szczegółowej
problematyce odnoszącej się do procedury utworzenia i likwidacji centrum, insty-
tucji mogących je utworzyć oraz jego działalnością, ze szczególnym uwzględnie-
niem kroków podejmowanych dla realizacji zatrudnienia wspieranego.

Pracę zakończy podsumowanie i przedstawienie efektów wprowadzenia mode-
lu zatrudnienia wspomaganego oraz wskazanie konieczności podjęcia dalszych
kroków w celu usprawnienia jego funkcjonowania.

1. DEFINICJA I FUNKCJE CENTRUM INTEGRACJI SPOŁECZNEJ

Jedną z instytucji, jakie zostały przewidziane przez ustawę o zatrudnieniu so-
cjalnym jest centrum integracji społecznej (CIS)⁵. Należy zaznaczyć, iż nie istnieje
ustawowa definicja centrum integracji społecznej. Kierując się poglądami
przedstawicieli doktryny, można jednak przyjąć, że CIS jest niejako specyficzną
jednostką organizacyjną mającą za swój podstawowy cel realizację tzw. reintegra-
cji osób wykluczonych, zarówno na płaszczyźnie zawodowej, jak i społecznej⁶.
Zgodnie z treścią art. 1 ust. 4, wszelkie zadania nałożone przez przepisy wspom-
nianej ustawy wypełniane będą w drodze zatrudnienia socjalnego. Reintegracja
w aspekcie zawodowym przejawia się w tym wypadku poprzez podejmowanie
przez tę instytucję szeregu działań zmierzających do stopniowej odbudowy, a na-

---

⁴ *Model Centrum Integracji Społecznej, Dodatek Nr 2. Opracowanie metodyczne*, s. 3, http://www.wrzos.org.pl/projekt1.18/download/dodatek_2_cis_28.08.pdf [dostęp: 2.09.2015].

⁵ Na dzień 15 maja 2014 r. liczba zarejestrowanych CIS wynosiła 124; cyt. za: *Informacja o funkcjonowaniu centrów i klubów integracji społecznej w okresie 2012-2013 (art.18c ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym)*, Warszawa: Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej 2014, s. 5.

⁶ *Ekonomia społeczna. Słowniczek. Centrum integracji społecznej (CIS)*, <http://pokl-rcps.lodz.pl/node/150> [dostęp: 30.08.2015].

stępnie podtrzymania nabytych zdolności, umożliwiających konkretnej osobie (uczestnikowi zajęć prowadzonych w ramach CIS) samodzielne świadczenie odpowiedniej pracy, w ramach podjętego na rynku pracy zatrudnienia (art. 2 pkt 5 u.z.s.). W myśl art. 3 ust. 1 u.z.s., CIS skupia się ponadto na prowadzeniu jeszcze innego procesu reintegracji swych uczestników, a mianowicie integracji o charakterze społecznym. Cel ten jest wypełniany za pomocą stosownych działań, które odbudowują posiadane przez daną osobę umiejętności odnoszące się do udziału tejże osoby w życiu społeczności o charakterze lokalnym oraz w przywróceniu zdolności do wypełniania określonych ról społecznych w miejscu swojego zamieszkania, pracy bądź pobytu (art. 2 pkt 4 u.z.s.). Tak więc, instytucja ta pełni przede wszystkim funkcje terapeutyczną i samopomocową poprzez świadczenie różnego rodzaju usług, których celem jest przygotowanie tych osób do przyszłego podjęcia zatrudnienia lub zmotywowanie ich do poszukiwania pracy⁷.

Na podstawie ustawowego uregulowania, zawartego w art. 3 u.z.s., wskazać należy katalog usług, jakie prowadzą do sprawnego procesu reintegracji osób biorących udział w zajęciach organizowanych przez CIS. Usługami tego typu są: kształcenie umiejętności pozwalających na pełnienie ról społecznych i osiąganie pozycji społecznych dostępnych osobom niepodlegającym wykluczeniu społecznemu; nabywanie umiejętności zawodowych oraz przyuczenie do zawodu, przekwalifikowanie lub podwyższanie kwalifikacji zawodowych; nauka planowania życia i zaspokajania potrzeb własnym staraniem, zwłaszcza przez możliwość osiągnięcia własnych dochodów przez zatrudnienie lub działalność gospodarczą; uczenie umiejętności racjonalnego gospodarowania posiadanymi środkami pieniężnymi. Działalność CIS ma więc także charakter edukacyjny. W zakresie prowadzonych zajęć odbywają się różnego rodzaju warsztaty i specjalistyczne szkolenia, na których uczestnicy mają szansę nabyć nowe lub uzupełnić bądź podwyższyć już posiadane kwalifikacje zawodowe. CIS może również organizować staże w zakładach pracy oraz praktyki zawodowe⁸.

2. UCZESTNICZY CIS

Ustawa o zatrudnieniu socjalnym reguluje szczególne typy jednostek organizacyjnych, które mają na celu przeciwdziałanie marginalizacji ściśle określonych

---

⁷ *Młodzi niepełnosprawni – aktywizacja zawodowa i nietypowa formy zatrudnienia*, red. E. Giermanowska, Warszawa: Instytut Spraw Publicznych 2007, s. 51.

⁸ J. KORAL, *Podmioty Ekonomii Społecznej. Centra Integracji Społecznej*, Warszawa 2008, s. 2, <http://www.owies.org.pl/media/cis.pdf> [dostęp: 1.09.2015].

grup społecznych, jakie z różnych powodów zostały dotknięte wykluczeniem społecznym. Ich katalog zawiera art. 1 ust. 2 tejże ustawy. W jego skład wchodzi osoby bezdomne, które realizują indywidualny program wychodzenia z bezdomności; uzależnieni od alkoholu, po zakończeniu programu psychoterapii w zakładzie leczenia odwykowego oraz uzależnieni od narkotyków lub innych środków odurzających, po zakończeniu programu terapeutycznego w zakładzie opieki zdrowotnej; osoby, które są chore psychicznie; bezrobotni, a także osoby długotrwale bezrobotne; zwalniane z zakładów karnych; mające trudności w integracji ze środowiskiem; jak również uchodźcy realizujący indywidualny program integracji oraz osoby dotknięte niepełnosprawnością⁹.

Ponadto, art. 2 ust. 1 ustawy o zatrudnieniu socjalnym wymienia dodatkowe warunki, których spełnienie jest konieczne dla objęcia danej osoby jej uregulowaniami. Z treści tego przepisu wynika, iż muszą to być osoby, które z powodu trudnej sytuacji życiowej nie mogą zaspokoić swoich niezbędnych potrzeb życiowych za pomocą własnych starań, a ponadto znajdują się w takiej sytuacji, która nie tylko powoduje ubóstwo, lecz także pozbawia możliwości lub w znacznym stopniu ogranicza możliwość udziału w życiu społecznym, zawodowym, jak również rodzinnym. Analizując warunki, jakie dana osoba musi spełnić, aby mogła skorzystać z pomocy przewidzianej w ustawie regulującej zatrudnienie socjalne, należy wspomnieć o wyłączeniach zawartych w art. 1 ust. 3 tej ustawy¹⁰.

Powyższa ustawa w art. 12 ust. 1 dopuściła możliwość wystąpienia osoby zaliczającej się do wyżej wskazanego katalogu na zajęcia organizowane w ramach spotkań odbywających się w siedzibie CIS¹¹. Podmiotem kierującym na owe za-

---

⁹ Szczególne znaczenie dla osób niepełnosprawnych ma w tym względzie pkt 8 wspomnianego przepisu, który jednoznacznie wymienia osoby niepełnosprawne, o których mowa w ustawie z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, Dz. U. z 2011 r. Nr 127, poz. 721 z późn. zm.

¹⁰ Z przepisu tego wynika, że osoba spełniająca warunki określone w art. 1 ust. 2 u.z.s. nie może być uprawniona do pobierania świadczeń, jakie zostały w nim wskazane. Do tego typu świadczeń zaliczone zostały „zasiłki: dla bezrobotnych i przedemerytalny, świadczenie przedemerytalne, emerytura, renta strukturalna oraz renta z tytułu niezdolności do pracy”, a także świadczenia kompensacyjne przysługujące nauczycielom.

¹¹ Należy przy tym podkreślić, iż pierwszeństwo w kwestii otrzymania tego skierowania przysługuje osobom posiadającym miejsce zamieszkania na terenie gmin, w których doszło do utworzenia jednostki CIS. W odniesieniu do innych osób (mieszkańców gmin, w których taka jednostka nie funkcjonuje) przepisy u.z.s. wprowadzają pewne ograniczenia. Według treści art. 12 ust. 5 pkt 1, przydzielenie tych osób do danego CIS może nastąpić na podstawie stosownego porozumienia w przedmiocie kierowania owych osób do CIS, zawartego między poszczególnymi gminami. Elementem niezbędnym w takim porozumieniu jest precyzyjne określenie zasad finansowania kosztów wynikających z faktu ich uczestnictwa w zajęciach. Inną sytuacją, której zaistnienie dopuszcza możliwość skierowania wspomnianych osób do CIS jest dysponowanie przez tę jednostkę wolnymi

jęcia jest zwykle ten ośrodek pomocy społecznej (OPS), który legitymuje się właściwością ze względu na miejsce zamieszkania bądź pobytu konkretnej osoby. Wyjątkowo, instytucją kierującą może być też powiatowy urząd pracy (PUP). Sytuacja taka zachodzi wówczas, gdy osoba, która ma zostać skierowana do odpowiedniej jednostki CIS jest długotrwale bezrobotna. Jak wynika z przepisów u.z.s., PUP jest w tym przypadku zobligowany do powiadomienia o tym fakcie odpowiedniego OPS. Skierowanie może nastąpić na skutek wystąpienia ze stosownym wnioskiem przez wspomnianą osobę lub jej przedstawiciela ustawowego (art. 12 ust. 1 pkt 1 u.z.s.)¹². Przytoczony wniosek musi być ponadto pozytywnie zaopiniowany przez pracownika socjalnego, zatrudnionego we właściwym OSP. W tym celu pracownik ten przeprowadza wcześniej stosowny wywiad środowiskowy bądź rodzinny (art. 12 ust. 2 u.z.s.).

Z treści art. 12 ust. 3 wynika dodatkowy, specyficzny wymóg, którego spełnienie warunkuje przyjęcie określonych osób do CIS. Jeżeli osoby te są uzależnione, od alkoholu lub narkotyków, warunkiem koniecznym do ich przyjęcia jest zakończenie specjalnego programu psychoterapii realizowanego w zakładzie leczenia odwykowego lub ukończenie przewidzianego dla tychże osób programu terapeutycznego, który jest prowadzony w odpowiednim zakładzie opieki zdrowotnej.

Ponadto, ustawodawca uzależnia pobyt osób skierowanych do CIS od pozytywnego przejścia miesięcznego okresu próbnego (art. 15 ust. 1 zd. 1 u.z.s.). Dopiero po jego zakończeniu konkretna osoba może zostać ostatecznie zakwalifikowana do udziału w zorganizowanych zajęciach. Owej kwalifikacji dokonuje na wniosek złożony przez kierownika określonej jednostki CIS, kierownik właściwego OPS (art. 15 ust. 2 u.z.s.). Podkreślić trzeba przy tym, że żadna osoba nie może zostać zmuszona do uczestniczenia w zajęciach organizowanych przez CIS. Uczestnictwo to jest prawem osoby przydzielonej, w związku z czym nie jest obligatoryjne¹³. Ostatecznego przyjęcia danej osoby w krąg osób biorących udział w spotkaniach CIS dokonuje osoba będąca kierownikiem tejże jednostki, uzgadniając swą decyzję z kierownikiem tego OPS, któremu przysługuje właściwość według miejsca zamieszkania lub pobytu owej osoby.

---

miejscami dla uczestników, przy jednoczesnym sfinansowaniu powstałych kosztów uczestnictwa przez właściwą gminę (12 ust. 5 pkt 2 u.z.s.).

¹² Za uprzednią zgodą wyrażoną przez daną osobę lub jej przedstawiciela ustawowego wniosek taki może zostać złożony również przez „zakład leczenia odwykowego, powiatowe centrum pomocy rodzinie, ośrodek pomocy społecznej organizację pozarządową lub klub integracji społecznej” (art. 12 ust. 1 pkt 2 u.z.s.).

¹³ W. MACIEJKO, P. ZABORNIAK, *Instytucje zatrudnienia socjalnego*, „Samorząd Terytorialny” 11 (2008), s. 63.

Ustawodawca zastrzega przy tym, że dzienny limit czasu przeznaczony na udział danej osoby w zajęciach musi wynosić co najmniej 6 godzin, przy równoczesnym zapewnieniu uczestnikom prawa do spożycia jednego (nieodpłatnego) posiłku dziennie (art. 14 ust. 1 w zw. z ust. 4 u.z.s.). Treść art. 15 ust. 3 u.z.s. wskazuje jednoznacznie, iż podstawowy okres, podczas którego dana osoba uczestniczy w prowadzonych przez CIS zajęciach może dochodzić do 11 miesięcy. Opracowanie miesięcznego planu zajęć należy do obowiązków kierownika właściwej jednostki CIS (art. 14 ust. 1a u.z.s.).

Jednym z głównych czynników mogących decydować o długości okresu, przez który dana osoba uczestniczy w stosownych zajęciach jest stan, w jakim ustalony dla niej program został zrealizowany. Jeżeli jego analiza będzie uzasadniać potrzebę ewentualnego przedłużenia tego okresu, to wówczas kierownik danej jednostki CIS, na wniosek bądź po uprzednim zasięgnięciu opinii pracownika socjalnego CIS, może dokonać wydłużenia tego okresu nawet do 6 kolejnych miesięcy. Analogiczna sytuacja zachodzi w przypadku podjęcia przez określoną osobę (będącą uczestnikiem) działalności gospodarczej lub w sytuacji utworzenia spółdzielni socjalnej.

Niezbędnym wymogiem skuteczności tego przyjęcia jest uprzednie podpisanie z tą osobą indywidualnego programu zatrudnienia socjalnego (IPZS) (art. 12 ust. 4 u.z.s.). Program ten jest oddzielnie uzgadniany i dostosowywany w sposób odpowiedni do możliwości wykazywanych przez każdego z uczestników¹⁴. Jego przygotowanie należy do obowiązków osoby zatrudnionej w charakterze pracownika socjalnego (art. 13 ust. 1 u.z.s.). Powinien on być opracowywany z uwzględnieniem koniecznej współpracy z takimi specjalistami, jak psycholog, trener pracy czy doradca zawodowy¹⁵. W dokumencie tym wskazane zostają m.in.: przyjęty zakres i formy prowadzonej reintegracji; wykaz rodzajów zdolności zawodowych oraz innych sprawności psychofizycznych, mających decydujące, niezbędne znaczenie podczas procesu poszukiwania odpowiedniego zatrudnienia, czy wreszcie wskazanie osób, na których ciąży odpowiedzialność za prawidłowe wykonanie programu (art. 13 ust. 2 pkt 1-3 u.z.s.). Program może zostać odpowiednio zmieniony wskutek przedłożenia przez którąkolwiek ze stron wniosku w tej sprawie (art. 13 ust. 3 u.z.s.).

¹⁴ *Model Centrum Integracji Społecznej, Dodatek Nr 2. Opracowanie metodyczne*, s. 13.

¹⁵ *Usługi i Instrumenty Rynku Pracy, Skierowania do indywidualnego programu zatrudnienia socjalnego*, https://wup-viator.praca.gov.pl/Uir-help/help/index.html?skierowania_do_indywidualnego_.htm [dostęp: 6.09.2015].

W razie spełnienia przewidzianych prawem przesłanek, osoba pełniąca funkcję kierownika CIS¹⁶ może podjąć decyzję¹⁷ w przedmiocie zaprzestania dalszej realizacji IPZS, jaki został dostosowany do konkretnej osoby. Przesłanki te zawarte zostały w art. 13 ust. 4 pkt 1-2 u.z.s. W myśl tego przepisu, wydanie wspomnianej decyzji może być efektem uporczywego naruszania przez uczestnika postanowień programu, w sposób uniemożliwiający jego dalszą realizację, bądź trwałego opuszczenia przez uczestnika zajęć odbywających się w CIS. W szczególnej sytuacji zaprzestanie realizacji IPZS może stanowić wynik złożenia przez konkretnego uczestnika odpowiedniego oświadczenia woli o odstąpieniu od jego dalszej realizacji (art. 13 ust. 4 pkt 3 u.z.s.). Wynika z tego, iż zaprzestanie realizacji IPZS może nastąpić tylko z winy uczestnika lub na skutek dobrowolnego odstąpienia przez uczestnika od realizacji programu. O zaprzestaniu realizacji programu, wbrew woli uczestnika, właściwy kierownik CIS rozstrzyga w drodze ostatecznej decyzji¹⁸.

Na podstawie art. 13 ust. 5 u.z.s. zakończenie realizacji IPZS powinno nastąpić w czasie do 6 miesięcy, licząc od dnia, w którym uczestnik zajęć w CIS, objęty tym programem, podejmie w ramach zatrudnienia wspieranego własną działalność gospodarczą, odpowiednie zatrudnienie bądź rozpocznie inną pracę o charakterze zarobkowym, albo zostanie podmiotem założycielskim spółdzielni socjalnej lub do takiej przystąpi. Przepis powyższy wskazuje przy tym, iż ewentualny koniec realizacji IPZS jest też następstwem upływu okresu uczestnictwa danej osoby w zajęciach, jaki został przewidziany w ustawie¹⁹. Wraz z końcem uczestnictwa w zajęciach prowadzonych przez CIS, osoba kierująca tą jednostką musi wydać uczestnikowi stosowne zaświadczenie, które zawiera informacje potwierdzające fakt uczestnictwa osoby w zajęciach oraz wskazuje umiejętności uzyskane w ramach procesu reintegracji (art. 13 ust. 5a u.z.s.). Jeżeli dana osoba spełniła wszystkie wymogi odnośnie do uczestnictwa (to znaczy brała udział

¹⁶ Jest on zatrudniany przez instytucję, która utworzyła CIS (art. 11 ust. 2 u.z.s.).

¹⁷ Decyzja ta może zostać zaskarżona. W tym przypadku organem występującym w roli II instancji i przyjmującym skargę jest sąd administracyjny (art. 13 ust. 4b u.z.s.); por. Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Łodzi z dnia 22 marca 2012 r., sygn. akt III SAB/Łd 4/12, LEX nr 1139564.

¹⁸ Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Olsztynie z dnia 25 czerwca 2013 r., sygn. akt II SA/OI 419/13, LEX nr 1332798.

¹⁹ Konsekwencją realizacji IPZS bez jednoczesnego uczestnictwa w spotkaniach CIS jest utrata prawa do domagania się świadczenia integracyjnego (art. 13 ust. 5 zd. 2 u.z.s.). Innym skutkiem decyzji o zaprzestaniu dalszej realizacji przyjętego programu jest niemożność korzystania przez konkretnego uczestnika z oznaczonych świadczeń zdrowotnych (zarówno tych, których źródłem finansowania są środki publiczne, jak i innych świadczeń przewidzianych prawem), zob. art. 13 ust. 6 u.z.s.

w zajęciach przez wyznaczony czas 6 miesięcy) i legitymuje się powyższym zaświadczeniem, nabywa wówczas status absolwenta CIS. Ważność owego statusu trwa przez 6 miesięcy, począwszy od daty ukończenia rzeczzonego uczestnictwa (art. 2 ust. 1a u.z.s.). Uzyskanie tego statusu umożliwia objęcie tej osoby specjalną formą aktywizacji zawodowej, czyli zatrudnieniem wspieranym (zob. art. 16 w zw. z art. 15b u.z.s.).

3. ŚWIADCZENIA PRZYSŁUGUJĄCE UCZESTNIKOM CIS

Analizując problematykę odnoszącą się do kwestii związanych z uczestnictwem danej osoby w zajęciach realizowanych przez określoną jednostkę CIS należy zwrócić uwagę na fakt, iż osoba ta w czasie trwania okresu próbnego jest wyposażona w prawo do pobierania tzw. świadczenia integracyjnego, którego wysokość została przez przepis ustawy ustalona jako połowa wysokości (50%) zasiłku dla bezrobotnych (art. 15 ust. 1 zd. 2 u.z.s.).

W trakcie odbywających się spotkań, kierownik CIS jest zobligowany do zagwarantowania uczestnikom odpowiedniego szkolenia z zakresu bezpieczeństwa i higieny pracy, wyposażenia ich w stosowną odzież oraz obuwie robocze (art. 14 ust. 2 pkt 1 i 3 u.z.s.). Powinien on również przeprowadzić takie badania lekarskie, jakie okażą się odpowiednie w danej sytuacji oraz zapewnić uczestnikom bezpieczne i higieniczne warunki wykonywania pracy poprzez np. zaopatrzenie ich w środki ochrony indywidualnej (art. 14 ust. 2 pkt 2 i 4 u.z.s.). Osoby zakwalifikowane do udziału w warsztatach i innych ćwiczeniach odbywających się w ramach zajęć CIS zostają dodatkowo objęte specjalnym zaopatrzeniem, przysługującym z tytułu wypadku, do którego doszłoby w trakcie ich pobytu w danym CIS (art. 14 ust. 3 u.z.s.).

Oprócz powyższych uprawnień osoby uczestniczące w spotkaniach CIS mogą uzyskać także innego rodzaju świadczenia a mianowicie: świadczenie integracyjne oraz motywacyjną premię integracyjną. Uzyskanie pierwszego z wymienionych świadczeń, uzależnione jest od wystąpienia uczestnika zajęć ze stosownym wnioskiem, w treści którego zwraca się on do kierownika danej jednostki CIS z prośbą o przyznanie mu takiego świadczenia. Jego kwota jest równoważnością zasiłku dla bezrobotnych (art. 15 ust. 4 u.z.s.). Wypłata rzeczzonego świadczenia następuje w okresach miesięcznych z dołu (art. 15 ust. 5 u.z.s.)²⁰. Uczestnik zajęć

---

²⁰ W sytuacji, gdy świadczenie to zostało przyznane w trakcie trwania danego miesiąca kalendarzowego jego wysokość oznacza się dzieląc jego kwotę przez 30, a następnie mnożąc tak uzyskaną liczbę przez liczbę dni, jakie według kalendarza przypadają w czasie trwania okresu, na który dane

w CIS może wystąpić z odpowiednim wnioskiem, na podstawie którego osoba kierująca daną jednostką CIS może udzielić mu czasu wolnego od zajęć w wymiarze do 4 dni, jeżeli okres ten objęty jest pełnym świadczeniem integracyjnym (art. 6a u.z.s.).

Drugie ze wskazanych powyżej świadczeń, motywacyjna premia integracyjna, jest ściśle powiązane z aktywnością danej osoby na zajęciach oraz odnoszonymi przez tę osobę postępami w zakresie jej reintegracji ze społeczeństwem (tak zawodowej, jak i społecznej). Jej przyznanie zależy głównie od uznania kierownika CIS (zob. art. 15a ust. 1 u.z.s.)²¹. Pamiętać trzeba, że premia ta nie może być wyższa od 20% kwoty świadczenia integracyjnego (art. 15a ust. 2 u.z.s.).

4. PODMIOTY TWORZĄCE CIS

CIS, podobnie jak szereg innych instytucji, może zostać utworzone jedynie przez określony ustawowo krąg podmiotów. Katalog tychże podmiotów przybliża przepis art. 3 ust. 2 u.z.s. Uregulowanie to wymienia wśród nich:

1) Jednostki samorządu terytorialnego (art. 3 ust. 2 pkt 1 u.z.s.). Jednostki te są jednak ograniczone przepisami ustawy, jeżeli chodzi o formę organizacyjną nowo utworzonego CIS. Jak wynika z ustawy, gdy podmiotem założycielskim jest sa-

---

świadczenie zostało przydzielone (art. 15 ust. 6 u.z.s.). Przepisy ustawy przewidują też możliwość ograniczenia wysokości świadczenia integracyjnego w wyniku nieobecności w odbywających się zajęciach. Jeżeli nieobecność nie zostanie wprawdzie należycie usprawiedliwiona, lecz łączny czas jej trwania nie przekroczył 3 dni w miesiącu, to wysokość takiego świadczenia ulega stosownemu pomniejszeniu o 1/20 kwoty podstawowej za każdy dzień nieobecności (art. 15 ust. 7 zd. 2 u.z.s.). Natomiast, jeżeli okres, w którym dana osoba nie uczęszczała na zajęcia i tego nie usprawiedliwiła, przekroczył wspomniane 3 dni w miesiącu, to świadczenie tego rodzaju w ogóle jej nie przysługuje (art. 15 ust. 7 zd. 2 u.z.s.). Kwestia ograniczenia tego świadczenia wygląda inaczej, jeżeli nieobecność została odpowiednio usprawiedliwiona za pomocą orzeczenia lekarskiego potwierdzającego chorobę powodującą niezdolność do udziału w zajęciach, a sama nieobecność nie trwa dłużej niż 14 dni. W takim wypadku, świadczenie integracyjne podlega zmniejszeniu o 1/40 za każdy kolejny dzień niezdolności. Natomiast, gdy niezdolność trwa powyżej 14 dni, to za każdy z dni przekraczający dozwolony termin, świadczenie to w ogóle się nie należy (art. 15 ust. 7a u.z.s.). Jeśli kierownik CIS złoży wniosek zawierający kopię listy wypłaconych świadczeń integracyjnych, starosta właściwy dla siedziby danego centrum refunduje ze środków Funduszu Pracy kwotę wypłaconych w poprzednim miesiącu świadczeń integracyjnych wraz ze składkami na ubezpieczenia społeczne. Starosta może też przekazać CIS odpowiednią zaliczkę na wypłatę świadczeń integracyjnych wraz ze składkami na ubezpieczenia społeczne (art. 15 ust. 8 u.z.s.).

²¹ Ł. GUZA, *Kierownik może przyznać premię integracyjną*, http://praca.gazetaprawna.pl/artykuly/1977,kierownik_moze_przyznac_premie_integracyjna.html [dostęp: 06.09.2015].

morząd terytorialny, CIS musi mieć formę jednostki budżetowej²² lub samorządowego zakładu budżetowego (art. 3 ust. 2 pkt 1 u.z.s.). Fakt pozostawienia wyboru odpowiedniej formy działalności jednostce samorządu terytorialnego trzeba argumentować uznaniem przez ustawodawcę, iż właściwa tego typu jednostka, jako organ działający najszerzej w sferze lokalnej, a przez to dokładnie znający występujące w danym środowisku społecznym problemy, powinna najlepiej dostosować formę działalności CIS, która pozwoli na zwalczanie tych problemów oraz skuteczne i efektywne wspieranie aktywności społecznej i zawodowej²³.

2) Organizacje pozarządowe (art. 3 ust. 2 pkt 2 u.z.s.). Ustawodawca precyzuje, że za tego typu organizacje należy uznać organizacje pozarządowe w rozumieniu przepisów o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie²⁴, działające na rzecz osób, o których mowa w art. 1 u.z.s. z wyłączeniem partii politycznych, związków zawodowych, organizacji pracodawców, samorządów zawodowych oraz fundacji utworzonych przez partie (art. 3 ust. 2 pkt 2 u.z.s.). W sytuacji, gdy założycielem CIS jest właściwa organizacja pozarządowa, ustawa narzuca na to centrum dodatkowe obowiązki. Zgodnie z treścią regulacji zamieszczonej w art. 3 ust. 4 u.z.s., CIS taki musi działać jako jednostka wyodrębniona zarówno na płaszczyźnie organizacyjnej, jak i finansowej, z jednoczesnym zachowaniem takiego sposobu prowadzenia działalności, który zapewni jej należyta i odpowiednią identyfikację (pod względem organizacyjnym oraz finansowym). Z przepisu tego wynika też, że stopień tej identyfikacji powinien być na tyle wysoki, by umożliwić dokładne oznaczenie wysokości uzyskanych przychodów oraz poniesionych kosztów, jak również określenie uzyskanych wyników, przy uwzględnieniu stosownych przepisów o rachunkowości.

3) Osoby prawne i jednostki organizacyjne działające na podstawie przepisów o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej, o stosunku Państwa do innych kościołów i związków wyznaniowych oraz o gwarancjach wolności sumienia i wyznania, jeżeli ich cele statutowe obejmują prowadzenie działalności pożytku publicznego; stowarzyszenia jednostek samorządu tery-

---

²² „Jednostkami budżetowymi są jednostki organizacyjne sektora finansów publicznych nieposiadające osobowości prawnej, które pokrywają swoje wydatki bezpośrednio z budżetu, a pobrane dochody odprowadzają na rachunek odpowiednio dochodów budżetu państwa albo budżetu jednostki samorządu terytorialnego”, zob. art. 11 ust. 1 ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych, Dz. U. z 2016 r. poz. 1870 z późn. zm.

²³ *Centra i Kluby Integracji Społecznej – dorobek okresu 2004-2011. Materiał informacyjny na posiedzenie Konwentu Centrów i Klubów Integracji Społecznej – Białobrzegi 2011*, Warszawa: Instytut Rozwoju Służb Społecznych 2011, s. 5.

²⁴ Zob. art. 3 ust. 2 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, Dz. U. z 2016 r., poz. 1817 z późn. zm. [dalej cyt.: u.d.p.p.w.].

torialnego; spółdzielnie socjalne (z zastrzeżeniem, że w ich przypadku CIS mogą tworzyć spółdzielnie zakładane przez podmioty, o których mowa w art. 4 ust. 2 pkt 2 i 3²⁵ ustawy z dnia 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych²⁶); spółki akcyjne i spółki z ograniczoną odpowiedzialnością oraz kluby sportowe będące spółkami działającymi na podstawie przepisów ustawy z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie²⁷, które nie działają w celu osiągnięcia zysku oraz przeznaczają całość dochodu na realizację celów statutowych i nie przeznaczają zysku do podziału między swoich udziałowców, akcjonariuszy i pracowników (art. 3 ust. 2 pkt 3 u.z.s. w zw. z art. 3 ust. 3 pkt 1 i 3 u.d.p.p.w.).

5. PROCES UTWORZENIA CIS ORAZ KONIEC JEGO DZIAŁALNOŚCI

Aby utworzenie określonego CIS wywarło odpowiednie skutki prawne, niezbędne jest przejście określonej procedury prawnej. Proces utworzenia centrum inicjuje wystąpienie przez instytucję założycielską z odpowiednim wnioskiem – w przedmiocie przyznania nowemu tworowi statusu CIS – do tego wojewody, któremu przysługuje właściwość ze względu na miejsce, w którym nowo powstałe centrum będzie miało siedzibę (art. 4 ust. 1 u.z.s.). Elementy składowe wniosku zostały wskazane w art. 4 ust. 2 u.z.s.²⁸ Jeżeli wniosek zawiera wszelkie koniecz-

---

²⁵ Podmiotami tymi są osoby, o których mowa w katalogu zawartym w art. 1 ust. 2 u.z.s., z wyjątkiem osób długotrwale bezrobotnych, oraz, o ile posiadają one zdolność prawną.

²⁶ Ustawa z dnia 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych, Dz. U. Nr 94, poz. 651 z późn. zm.

²⁷ Ustawa z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie, Dz. U. z 2016 r., poz. 176 późn. zm.

²⁸ Zgodnie z tym uregulowaniem, prawidłowy wniosek powinien obejmować: nazwę instytucji tworzącej dany CIS; informację o miejscu jego funkcjonowania i terminie, w jakim przewidziane jest rozpoczęcie jego działalności; przewidywaną liczbę uczestników oraz wskazanie, dla jakiej grupy uczestników CIS będzie świadczyć usługi; planowany rodzaj działalności wytwórczej, handlowej lub usługowej; program prac prowadzonych z uczestnikami w ramach reintegracji zawodowej i społecznej; przewidywaną liczbę pracowników CIS oraz ich kwalifikacje; planowane rodzaje umów o pracę pracowników CIS i ich wymiar czasu pracy; dane o organizacji i systemie zajęć w CIS; dane o zakładanych efektach działania CIS, w tym planowaną liczbę osób do przyuczenia do zawodu, przekwalifikowania lub podwyższenia kwalifikacji, planowaną liczbę osób, którym uczestniczenie w zajęciach w CIS i wspierane zatrudnienie socjalne pomogą w uzyskaniu zatrudnienia na zasadach przewidzianych w przepisach prawa pracy lub w podjęciu działalności gospodarczej, planowaną liczbę osób usamodzielnionych ekonomicznie; dane o szacunkowym rocznym preliminarzu ogólnych kosztów działalności CIS, w tym kosztów realizacji reintegracji zawodowej i społecznej; dane o wysokości zasobów własnych instytucji tworzącej poniesionych na utworzenie CIS oraz o formach tych zasobów, a także o przewidywanym udziale własnym w finansowaniu działalności CIS; dane o innych źródłach finansowania działalności CIS, w tym ze środków określonych w gminnym

ne dane i został złożony we wskazanym ustawowo terminie (czyli od 1 kwietnia do 30 kwietnia lub od 1 września do 30 września danego roku), wojewoda wydaje stosowną decyzję administracyjną, w treści której nadaje (na pięcioletni okres) określonej jednostce organizacyjnej status CIS (art. 5 ust. 1 u.z.s.). Status ten jest ważny przez okres pięcioletni, a sam fakt jego nadania jest równoznaczny z dokonaniem wpisu danego CIS do specjalnego rejestru prowadzonego dla takich jednostek (art. 5 ust. 2 w zw. z ust. 5 zd. 2 u.z.s.). Jego prowadzenie ustawodawca powierzył właściwemu wojewodzie (art. 5 ust. 5 zd. 1 u.z.s.).

Przepisy ustawy pozwalają na finansowanie utworzenia CIS z różnego rodzaju źródeł, uzależniając ich wybór od tego, jaki podmiot występuje w charakterze instytucji tworzącej. Jeżeli podmiotem tym jest jednostka samorządu terytorialnego, to zastosowanie będą mieć odpowiednie przepisy ustawy o finansach publicznych (art. 7 pkt 1 pkt u.z.s.). Natomiast, gdy podmiotem, który zakłada CIS jest organizacja o charakterze pozarządowym, ustawa zezwala jej na pozyskiwanie tego typu środków finansowych także z innych źródeł. W art. 7 ust. 2 pkt 2 lit. a u.z.s. wymienione zostały przede wszystkim własne zasoby tej organizacji uzyskane z takich źródeł, jak darowizny, prowadzone zbiórki czy też inne źródła pochodzenia. W wyjątkowych wypadkach, gdy uczestnikami zajęć w CIS założonym przez tego rodzaju organizację mają być osoby uzależnione od alkoholu, koszty utworzenia tej jednostki mogą zostać odpowiednio dofinansowane w postaci tzw. dofinansowania na pierwsze wyposażenie. Środki dostępne w ramach tego dofinansowania uzyskiwane są z dochodów własnych właściwej gminy, jeżeli dochody te mają służyć realizacji gminnego programu profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych (art. 7 ust. 1 pkt 2 lit. c). W niektórych sytuacjach odpowiednia jednostka samorządu terytorialnego może przekazać, w celu utworzenia CIS, także inne dochody pochodzące z odmiennych niż powyższe źródeł (art. 7 ust. 1 pkt 2 lit. d).

Analizując kwestie związane z możliwością pozyskiwania środków finansowych w celu utworzenia konkretnej jednostki CIS z dotacji na pierwsze wyposażenie, nie można pominąć regulacji zawartej w art. 7 ust. 2 u.z.s. traktującej o możliwości uzyskania takich środków również z dochodów własnych, jakimi dysponuje samorząd danego województwa, o ile ich przeznaczeniem ma być zrealizowanie przyjętego wcześniej wojewódzkiego programu profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych. Warunkiem uzyskania powyższej dotacji jest, zgodnie z art. 8 ust. 1 u.z.s., zawarcie między instytucją tworzącą CIS a marszałkiem danego województwa, stosownego porozumienia, w treści którego strony

---

programie profilaktyki i rozwiązywania problemów uzależnień oraz przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu oraz projekt regulaminu CIS.

ustalą zasady, na jakich przyznana zostanie podmiotowi określona dotacja²⁹. Przepis ten dopuszcza możliwość dotowania w ten sposób nie tylko pierwszego wyposażenia CIS, lecz również działalności prowadzonej przez CIS przez okres trzech pierwszych miesięcy funkcjonowania³⁰. Zgodnie z treścią art. 8 ust. 2 pkt 1 u.z.s., wspomniana dotacja na pierwsze wyposażenie służy głównie odpowiedniemu przystosowaniu pomieszczeń, w których mają odbywać się zajęcia organizowane w ramach działalności CIS, tak, aby spełniały one wszelkie wymogi niezbędne do realizacji celów tej jednostki i jednocześnie były dostosowane do potrzeb, jakie mogą wykazywać osoby biorące udział w zajęciach. Środki te mogą zostać też wykorzystane na wyposażenie owych pomieszczeń we wszelki potrzebny sprzęt oraz przygotowania przyszłych miejsc pracy poprzez zakupienie urządzeń, materiałów, surowców lub innego sprzętu (np. narzędzi), którego posiadanie jest konieczne dla rozpoczęcia działalności CIS (art. 8 ust. 2 pkt 2-3 u.z.s.).

Należy podkreślić, iż sprawozdanie z okresu 3 ostatnich lat stanowić może podstawę do wydania przez wojewodę decyzji dotyczącej przedłużenia o kolejne 5 lat statusu nadanego CIS poprzednią decyzją, o ile oczywiście dana instytucja tworząca złoży stosowny wniosek (art. 5a u.z.s.). Uwzględniając powyższe sprawozdanie, właściwy wojewoda – w okresie do 30 kwietnia danego roku – dokonuje przedstawienia ministrowi właściwemu do spraw zabezpieczenia społecznego własnego sprawozdania o charakterze zbiorczym (art. 5 ust. 7 u.z.s.).

Podczas prowadzenia działalności na CIS ciążą pewne obowiązki natury formalnej. Ustawa o zatrudnieniu socjalnym zobowiązuje je do składania wojewodzie stosownych informacji w wypadku zaistnienia zmiany w treści danych, podanych we wniosku w przedmiocie przyznania właściwego statusu. Obowiązek ten powinien być wypełniony w terminie 30 dni od daty wystąpienia danej zmiany (art. 5 ust. 4 pkt 1 u.z.s.). Centrum jest ponadto zobligowane do przedstawiania (z zachowaniem terminu nie późniejszego niż 31 marca) corocznego sprawozdania odnośnie do rozliczeń przyznanych dotacji za poprzedni rok, osiągniętych efektów podczas realizacji swych celów (a więc reintegracji swych uczestników) oraz zawierające preliminarz poniesionych wydatków oraz przychodów za bieżą-

---

²⁹ Jej przekazanie następuje w ciągu 30 dni od zawarcia owego porozumienia (zob. art. 8 ust. 4 u.z.s.).

³⁰ Tego typu dotacja zostaje rozdzielona na 3 comiesięczne raty, które są przekazywane do dyspozycji CIS do 10 dnia miesiąca następującego po miesiącu, w którym dokonano przyznania tej dotacji (art. 8 ust. 5 u.z.s.). Ustawa precyzuje ponadto jej wysokość stanowiąc, iż jest ona równa kwocie ustalonej jako iloczyn 50% kwoty zasiłku dla bezrobotnych, obowiązującej w dniu zawarcia porozumienia, oraz liczby uczestników zajęć reintegracji zawodowej i społecznej prowadzonych w danej jednostce CIS i liczby pracowników CIS zatrudnionych na okres nie krótszy niż rok, według stanu na koniec każdego miesiąca.

cy rok, a wynikających ze świadczonych usług. Sprawozdanie to musi zostać przedstawione nie tylko tej instytucji, która utworzyła CIS, lecz również wojewodzie i innym podmiotom, które przyznały danemu CIS stosowne dotacje (art. 5 ust. 4 pkt 2 u.z.s.).

W określonych sytuacjach ustawa nadaje wojewodzie prawo do wydania odpowiedniej decyzji, w której stwierdza on utratę przez dany CIS uzyskanego wcześniej statusu³¹. Ma to miejsce wówczas, gdy założenia, jakie zostały wskazane we wniosku w sprawie przyznania statusu CIS nie zostaną zrealizowane, a stopień braku ich realizacji *de facto* uniemożliwia dalsze wykonywanie tych usług, dla których CIS zostało powołane do życia. Drugi przypadek wydania decyzji o utracie stosownego statusu wiąże się ze stwierdzeniem występowania takich nieprawidłowości dotyczących rozliczeń finansowych (spośród przewidzianych przez ustawę), które wywierają wpływ na osiągnięty wynik finansowy. W obu wypadkach, wspomniana decyzja wojewody może zostać wydana z urzędu lub na właściwy wniosek instytucji, która CIS utworzyła, bądź marszałka województwa, wójta lub burmistrza (prezydenta miasta), jeżeli podmioty te przyznały owemu CIS określone dotacje finansowe³² (art. 6 ust. 1 u.z.s.).

CIS traci swój status również w razie dojścia do likwidacji instytucji, będącej podmiotem je tworzącym (art. 6 ust. 2 u.z.s.). W tej ostatniej sytuacji ustawa dopuszcza jednak pewien wyjątek. Zgodnie z treścią art. 6 ust. 4 u.z.s., jeśli likwidowana jest organizacja pozarządowa, istnieje możliwość przejęcia przysługujących jej praw i obowiązków przez tę gminę, która posiada właściwość miejscową ze względu na miejsce, gdzie CIS ma swą siedzibę.

6. DZIAŁALNOŚĆ CIS I JEJ FINANSOWANIE

Wykonywanie zadań należących do systemu zatrudnienia socjalnego spoczywa w głównej mierze na CIS. Jako jednostka powoływana do wypełniania ściśle oznaczonych celów, w tym reintegracji swych uczestników w aspekcie zawodowym, może ono prowadzić działalność pozwalającą na osiągnięcie dochodów

---

³¹ Przepis art. 6a u.z.s. wskazuje, że przy wydawaniu wcześniej wspomnianych decyzji administracyjnych w charakterze organu wyższego stopnia względem wojewody występuje Minister Pracy i Polityki Społecznej.

³² Jak stanowi art. 6 ust. 3 u.z.s., utrata właściwego statusu przez CIS skutkuje koniecznością zwrotu niewykorzystanej wcześniej części tych środków finansowych, jakie zostały otrzymane w ramach udzielanych jednostce dotacji. Środki te CIS musi zwrócić tym samym jednostkom, od których uzyskał daną dotację, a ich wysokość powinna być proporcjonalna do wysokości wcześniejszej dotacji.

o charakterze własnym. Na podstawie art. 9 ust. 1 tego aktu normatywnego stwierdzić należy, iż CIS może prowadzić tylko określone rodzaje działalności, mianowicie: wytwórczą, handlową, usługową bądź działalność wytwórczą w rolnictwie. W tym ostatnim przypadku, ustawa wyłącza jednak z zakresu dopuszczalnej działalności taką, jaka polega na wytwarzaniu i handlu wyrobami przemysłu paliwowego, tytoniowego, spirytusowego, winiarskiego, piwowarskiego, a także pozostałych wyrobów alkoholowych o zawartości alkoholu powyżej 0,5% oraz wyrobów z metali szlachetnych albo z udziałem tych metali. Ustawodawca zaznaczył przy tym, że działalność CIS nie posiada cech działalności gospodarczej³³.

CIS, jako jednostka organizacyjna, potrzebuje dla prawidłowego funkcjonowania wykwalifikowanej kadry pracowniczej³⁴. Zgodnie z uregulowaniem zawartym w art. 11 ust. 1 u.z.s., pracownikami jednostki CIS są: pracownicy odpowiedzialni za prowadzony rodzaj działalności oraz za obsługę finansową CIS; prowadzący zajęcia reintegracji zawodowej i społecznej; pracownik socjalny; instruktorzy zawodu; uczestnicy prowadzonych w CIS zajęć, którzy zostali skierowani do pracy w tej jednostce. Pracownicy ci są zatrudniani przez kierownika konkretnego CIS, z tym zastrzeżeniem, że na jednego pracownika prowadzącego bezpośrednio zajęcia z uczestnikami nie powinno przypadać więcej niż 5 uczestników. Ze spełnienia powyższego wymogu ustawodawca zwalnia uczestników, którzy otrzymali zatrudnienie w CIS, na podstawie skierowania wydanego przez powiatowy urząd pracy (art. 11 ust. 3 u.z.s.).

Sprawna działalność poszczególnych CIS na rzecz reintegracji społecznej i zawodowej uzależniona jest w znacznej mierze od posiadanych przez te jednostki funduszy³⁵. Aby ułatwić im prawidłowe wykonywanie powierzonych im zadań, ustawodawca wprowadził możliwość dofinansowania działalności tego typu jed-

---

³³ Ustawa o zatrudnieniu socjalnym zastrzega przy tym, iż działalność wytwórcza, handlowa oraz usługowa CIS ma charakter statutowej działalności odpłatnej pożytku publicznego (zob. art. 9 ust. 2 u.z.s.).

³⁴ P. NARODOWIEC, A. JUROS, W. BYLICKI [I. IN.], *Poradnik „Zakładanie i prowadzenie Centrum Integracji Społecznej”*, Lublin: Bractwo Miłosierdzia im. Św. Brata Alberta w Lublinie 2010, s. 6.

³⁵ Uzyskane fundusze przekazywane są przede wszystkim na różne cele, w tym realizację podstawowego celu CIS, a więc wdrażania reintegracji społecznej i zawodowej, wypłatę stosownych świadczeń integracyjnych oraz motywacyjnej premii integracyjnej osobom biorącym udział w zajęciach organizowanych przez CIS, a nawet posiłki dla tych osób. Kolejnymi wydatkami opłacanymi z tych środków są: kupno takich materiałów, energii i usług, których znaczenie jest niezbędne dla działalności CIS; najem i ewentualne remonty pomieszczeń użytkowanych przez CIS, opłaty podatków i ubezpieczeń dotyczących mienia CIS. Część pieniędzy służy uregulowaniu wynagrodzeń (oraz ich pochodnych) dla kadry pracowniczej, a także prowadzenie stosownych szkoleń dla pracowników. Pozostałe środki finansowe służą pokryciu innych wydatków (art. 10 ust. 6 u.z.s.).

nostek za pomocą dotacji uzyskanej z dochodów własnych jednostek samorządu terytorialnego, w tym przeznaczonych na realizację programu profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych (art. 10 ust. 1 pkt 1 u.z.s.)³⁶. Ustawa wyłącza przy tym możliwość skorzystania z tej pomocy przez te spośród CIS, które funkcjonują w formie jednostki budżetowej (art. 10 ust. 1a u.z.s.). Innym źródłem, z którego funkcjonowanie CIS jest finansowane, są jego własne dochody, jakie osiąga w ramach prowadzenia swej działalności (art. 10 ust. 1 pkt 2 u.z.s.). Zgodnie z ustawową regulacją, fundusze mogą pochodzić również ze środków przyznanych z Unii Europejskiej (art. 10 ust. 1 pkt 3 u.z.s.). Należy ponadto zaznaczyć, że jeśli CIS założyła organizacja pozarządowa, to jego dalsze działania mogą zostać sfinansowane z różnych zasobów pieniężnych, jakie uzyskała ta organizacja z innych źródeł (art. 10 ust. 2 u.z.s.).

Będąc świadomym tego, iż samo uczestnictwo w zajęciach CIS i nabycie nowych zdolności nie jest wystarczające, ustawodawca zapewnia osobom mającym status absolwenta CIS pomoc w postaci możliwości uzyskania pracy w ramach zatrudnienia wspieranego³⁷. Ta forma wsparcia przejawiać się może w postaci skierowania do odpowiedniej pracy (w jednostce CIS bądź u innego pracodawcy) wydanego przez PUP, na wniosek złożony przez takie podmioty, jak: kierownik CIS, jego pracownik socjalny bądź osobiście przez uczestnika. Odnosi się ona do osób, których udział w prowadzonych zajęciach się zakończył, a jeśli jest to uzasadnione daną sytuacją także tych, którzy wprawdzie jeszcze uczestniczą w tych zajęciach, ale łączny okres ich uczestnictwa przekroczył już 6 miesięcy. Zatrudnienie to podlega zrealizowaniu w ramach IPZS bądź specjalnego kontraktu so-

³⁶ Wysokość tej dotacji uzależniona jest od tego, jaki podmiot utworzył dane CIS. W pierwszym wypadku, gdy jest nim właściwa jednostka samorządu terytorialnego, kwota ta jest ustalana jako iloczyn kosztów realizacji reintegracji zawodowej i społecznej w przeliczeniu na jednego uczestnika oraz liczby uczestników zajęć reintegracji zawodowej i społecznej prowadzonych w CIS i liczby pracowników CIS, pomniejszonej o przychód uzyskany ze świadczonej działalności i zostaje określana corocznie przez właściwy organ danej jednostki samorządu terytorialnego (zob. art. 10 ust. 5 u.z.s.). Natomiast, jeżeli instytucją tworzącą CIS była organizacja pozarządowa, to wysokość wspomnianego dofinansowania jest ustalana jako iloczyn kwoty określonej uchwałą rady gminy oraz liczby uczestników zajęć reintegracji zawodowej i społecznej prowadzonych w CIS i liczby pracowników CIS, według stanu na koniec miesiąca, i wypłacana, co miesiąc, przez okres działalności CIS, w terminie do 10 dnia miesiąca następującego po miesiącu, za który została przyznana dotacja. Kwota dotacji nie może przekroczyć kwoty stanowiącej równowartość kosztów działalności Centrum, pomniejszonej o przychód uzyskany ze świadczonej działalności (zob. art. 10 ust. 4 u.z.s.).

³⁷ Pomoc ta może przybrać różnorodne formy. Zostały one wyliczone w art. 15b u.z.s. Jego treść zawiera w tym względzie również: prace społecznie użyteczne oraz rzecznictwo, poradnictwo zawodowe, psychologiczne i społeczne dla osób realizujących te prace, podejmujących zatrudnienie, działalność gospodarczą, bądź zakładających lub przystępujących do spółdzielni socjalnej.

cialnego (art. 16 ust. 1 u.z.s.). Kolejnym rozwiązaniem dostosowanym do potrzeb absolwentów CIS jest umożliwienie im założenia spółdzielni socjalnej i w tej postaci prowadzenia wspólnej działalności gospodarczej (art. 16 ust. 1a u.z.s.). Podstawą dla skierowania osoby do pracy w danej jednostce CIS, jest w tym wypadku umowa, jaka zawierana jest między starostą właściwym dla siedziby CIS albo instytucji tworzącej z jednej strony, a określonym pracodawcą z drugiej. W treści tej umowy, dany pracodawca zobowiązuje się zatrudnić skierowanego uczestnika CIS przez okres, który nie może być krótszy od 12 miesięcy. Z kolei starosta jest zobligowany do refundacji temu pracodawcy tej części wypłaconego wynagrodzenia, jaka przypada na okres pierwszych 12 miesięcy. Wysokość tej refundacji ulega stopniowemu zmniejszeniu. W pierwszych 3 miesiącach nie przekracza kwoty 100% zasiłku dla bezrobotnych, liczonego wraz ze składką należną na ubezpieczenia społeczne, by następnie zmniejszyć się w 3 kolejnych miesiącach do 80% tej sumy. Przez pozostałe pół roku pracodawca pobiera już tylko 60% sumy (zob. art. 16 ust. 2 w zw. z ust. 3 u.z.s.)³⁸.

PODSUMOWANIE

W tym roku mija 13 lat od uchwalenia ustawy o zatrudnieniu socjalnym. Wdrożenie systemu zatrudnienia socjalnego miało na celu uzupełnienie luk zachodzących w ramach innych, już istniejących systemów wsparcia. Należy przyjąć, iż zamierzenie to zostało częściowo osiągnięte dzięki wprowadzeniu do polskiego porządku prawnego specyficznych podmiotów aktywizacyjnych, w tym centrów integracji społecznej. Pod koniec 2014 r. liczba CIS działających w Polsce wyniosła 125, co jest nieznacznym spadkiem wobec roku poprzedniego (o dwa podmioty)³⁹. Pomimo tego, w ostatnich latach zaobserwować można dynamiczny rozwój tej formy wsparcia.

³⁸ Koszty zatrudnienia konkretnego uczestnika są refundowane przez starostę comiesięcznie, jeżeli z takim wnioskiem wystąpi pracodawca, przy czym wypłata owej kwoty następuje w terminie 30 dni od dnia złożenia stosownego wniosku (art. 16 ust. 5 u.z.s.). Źródłem finansów przeznaczonych na pokrycie tych kosztów są środki, jakimi dysponuje Fundusz Pracy. Z tego funduszu pokrywane mogą być także koszty wynikające z pomocy prawnej, konsultacji i doradztwa świadczonych podczas podejmowania własnej działalności gospodarczej bądź zakładania spółdzielni socjalnej, o ile koszty te zostały należycie udokumentowane. Wypłacona kwota stanowi 80% sumy kosztów, o ile ich wysokość nie przekracza przeciętnego wynagrodzenia (art. 16 ust. 4 u.z.s.). Szerzej zob.: E. STASZEWSKA, *Środki prawne przeciwdziałania bezrobociu*, Warszawa: Wolters Kluwer Polska 2012, LEX nr 153875.

³⁹ GŁÓWNY URZĄD STATYSTYCZNY, *Notatka Informacyjna. Centra integracji społecznej, zakłady aktywności zawodowej i warsztaty terapii zajęciowej w 2014 r.*, Warszawa: GUS 2015, s. 1,

CIS podejmują szereg działań służących zwiększeniu aktywności zawodowej osób niepełnosprawnych oraz innych grup społecznych zagrożonych wykluczeniem, pomagając im w wykształceniu takich zdolności, jakie będą im potrzebne na dalszej drodze zawodowej, a przez to wywierając korzystny wpływ na sytuację życiową tych osób.

Pomimo wielu pozytywnych aspektów dotychczas przeprowadzonych działań, wiele kwestii związanych z organizacją i funkcjonowaniem CIS wymaga bardziej precyzyjnego uregulowania. Jednym z głównych problemów dotyczących tego rodzaju podmiotów jest dosyć mały wskaźnik realnej skuteczności zawodowego usamodzielniania się osób uczestniczących w zajęciach, już po ich zakończeniu. Osoby takie mają nierzadko spore trudności w późniejszym uzyskaniu lub długotrwałym utrzymaniu odpowiedniej pracy, nawet jeżeli pozytywnie przeszły udział w zajęciach i nabyły bądź poszerzyły już posiadane umiejętności w stopniu wymaganym dla świadczenia danego zawodu. Konieczne jest zatem znalezienie rozwiązania umożliwiającego efektywniejszą integrację absolwentów CIS. Należy też wziąć pod uwagę możliwość objęcia wszystkich uczestników systemem długofalowego i systematycznego monitoringu, umożliwiającym szczegółowe zbadanie efektów, jakie pociąga za sobą uczestnictwo w zajęciach prowadzonych w ramach CIS, a jednocześnie pozwalającym na wypracowanie lepszych wzorców zachowań w przyszłości.

Dodatковым zagadnieniem wymagającym poruszenia jest potrzeba rozwoju współpracy między poszczególnymi podmiotami działającymi na rzecz reintegracji zawodowej osób niepełnosprawnych. Współpraca ta jest pomocna w wykonywaniu ustawowych zadań nałożonych na CIS, stanowiąc źródło pozyskiwania wielu przydatnych informacji oraz danych statystycznych.

Innym utrudnieniem, wpływającym na możliwości działania CIS, są braki kadrowe wśród pracowników oraz znaczne koszty, jakie pociąga za sobą utrzymanie tego typu jednostek. Tylko wykwalifikowani pracownicy mogą zapewnić skuteczną realizację celów systemu zatrudnienia socjalnego. Utrzymanie profesjonalnej kadry pracowniczej pociąga za sobą obciążenia finansowe. Stąd też rozważyć trzeba reorganizację systemu finansowania tego typu jednostek. Niezbędne jest w tym wypadku podjęcie wszelkich kroków w celu zmniejszenia kosztów, przy jednoczesnym zachowaniu jakości prowadzonych działań. Istnieje ponadto potrzeba dokonania zmian w przepisach ustawy uwzględniających wyposażenie właściwego wojewody w odpowiednie uprawnienia pozwalające mu kontrolować

sposób wydatkowania funduszy przekazanych CIS (co służyłoby zapobieganiu niegospodarności) oraz ściślej nadzorować funkcjonowanie podmiotów aktywizacyjnych istniejących w obrębie systemu zatrudnienia socjalnego.

W związku z powyższym uznać należy, iż wymagana jest stosowna nowelizacja ustawy o zatrudnieniu socjalnym, która pomogłaby lepiej wykorzystać możliwości, jakie dają zajęcia organizowane przez instytucje systemu zatrudnienia socjalnego. Podkreślić trzeba, że samo doprecyzowanie norm prawnych nie stanowi wystarczającej gwarancji poprawy funkcjonowania poszczególnych centrów. Niezbędne jest w tym wypadku odpowiednie zastosowanie wypracowanych przez lata dobrych praktyk i uwzględnienie ich podczas planowania zmian w ustawodawstwie.

BIBLIOGRAFIA

ŹRÓDŁA PRAWA

- Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, Dz. U. z 2011 r. Nr 127, poz. 721 z późn. zm.
- Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, Dz. U. z 2016 r., poz. 1817 z późn. zm.
- Ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym, Dz. U. z 2016 r., poz. 1828.
- Ustawa z dnia 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych, Dz. U. Nr 94, poz. 651 z późn. zm.
- Ustawa z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych, Dz. U. z 2016 r. poz. 1870 z późn. zm.
- Ustawa z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie, Dz. U. z 2016 r., poz. 176 późn. zm.

ORZECZNICTWO

- Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Łodzi z dnia 22 marca 2012 r., sygn. akt III SAB/Łd 4/12, LEX nr 1139564.
- Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Olsztynie z dnia 25 czerwca 2013 r., sygn. akt II SA/Ol 419/13, LEX nr 1332798.

LITERATURA

- Centra i Kluby Integracji Społecznej – dorobek okresu 2004-2011. Materiał informacyjny na posiedzenie Konwentu Centrów i Klubów Integracji Społecznej – Białobrzegi 2011, Warszawa: Instytut Rozwoju Służb Społecznych 2011.
- Ekonomia społeczna. Słowniczek. Centrum integracji społecznej (CIS), <http://pokl-rcp-slodz.pl/node/150> [dostęp: 30.08.2015].
- GŁÓWNY URZĄD STATYSTYCZNY: Notatka Informacyjna. Centra integracji społecznej, zakłady aktywności zawodowej i warsztaty terapii zajęciowej w 2014 r., Warszawa: GUS 2015, s. 1, <http://stat.gov.pl/download/gfx/portalinformacyjny/pl/>

- defaultaktualnosc/5490/6/3/1/centra_integracji_spoecznej_zaklady_aktywnosci_zawodowej_i_warsztaty_terapii_zajeciowej_2014.pdf [dostęp: 14.08.2016].
- GUZA Łukasz: Kierownik może przyznać premię integracyjną, http://praca.gazeta.prawna.pl/artykuly/1977,kierownik_moze_przyznac_premie_integracyjna.html [dostęp: 6.09.2015].
- Informacja o funkcjonowaniu centrów i klubów integracji społecznej w okresie 2012-2013 (art. 18c ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym), Warszawa: Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej 2014.
- KORAL Jolanta: Podmioty Ekonomii Społecznej. Centra Integracji Społecznej, Warszawa 2008, <http://www.owies.org.pl/media/cis.pdf> [dostęp: 1.09.2015].
- MACIEJKO Wojciech, ZABORNIAK Paweł: Instytucje zatrudnienia socjalnego, *Samorząd Terytorialny* 11 (2008), s. 58-69.
- Młodzi niepełnosprawni – aktywizacja zawodowa i nietypowa formy zatrudnienia, red. E. Giermanowska, Warszawa: Instytut Spraw Publicznych 2007.
- Model Centrum Integracji Społecznej, Dodatek Nr 2. Opracowanie metodyczne, http://www.wrzos.org.pl/projekt1.18/download/dodatek_2_cis_28.08.pdf [dostęp: 2.09.2015].
- NARODOWIEC Paweł, JUROS Andrzej, BYLICKI Wojciech [I IN.]: Poradnik „Zakładanie i prowadzenie Centrum Integracji Społecznej”, Lublin: Bractwo Miłosierdzia im. Św. Brata Alberta w Lublinie 2010.
- STASZEWSKA Ewa: Środki prawne przeciwdziałania bezrobociu, Warszawa: Wolters Kluwer Polska 2012, LEX nr 153875.
- Usługi i Instrumenty Rynku Pracy, Skierowania do indywidualnego programu zatrudnienia socjalnego, https://wup-viator.praca.gov.pl/Uir-help/help/index.html?skierowania_do_indywidualnego_.htm [dostęp: 06.09.2015].
- WEJCMAN Zbigniew: Ekspertyza prawno ustawowa dotycząca Klubów Integracji Społecznej jako instytucji wsparcia prowadzonych przez organizację pozarządową (na podstawie analizy 6 KIS), Standardy w pomocy, http://www.osl.org.pl/wp-content/uploads/2013/04/Wejcm_Zbigniew_Ekspertyza_prawno_ustawowa_dotyczaca_KIS.pdf [dostęp: 28.08.2015].
- Wybrane zagadnienia z aktywizacji zawodowej osób niepełnosprawnych, red. M. Piasiecki, J. Sliwak, Lublin: Norbertinum 2008, http://www.praca ffm.pl/foto/publikacje/wybrane_zagad.pdf [dostęp: 28.08.2015].

CENTRUM INTEGRACJI SPOŁECZNEJ I JEGO ROLA W REALIZACJI ZAŁOŻEŃ SYSTEMU ZATRUDNIENIA SOCJALNEGO

Streszczenie

System zatrudnienia socjalnego pełni rolę uzupełniającą wobec systemu pomocy społecznej. Spośród wszystkich instytucji wprowadzonych w jego ramach to właśnie centra integracji społecznej mają największy wpływ na wypełnianie podstawowego celu tego systemu, a więc podejmowaniu działań zmierzających do poprawy ludzkiego życia i przeciwdziałaniu marginalizacji określonych grup społecznych przez ich reintegrację społeczno-zawodową. O przydatności centrów niech świadczy fakt, iż z roku na rok ich sieć się powiększa.

Realizacja tych zamierzeń jest ciężkim i kosztownym zadaniem CIS, lecz w dalszej perspektywie przyczynia się ona do większego usamodzielnienia się tych osób na rynku pracy oraz pomaga przyswoić właściwe postawy społeczne. W tym aspekcie działania prowadzone przez CIS, wywierają

ją pozytywny wpływ na swych uczestników. Należy jednak pamiętać, że aby CIS funkcjonowało efektywnie musi mieć zagwarantowane konieczne fundusze oraz przeszkoloną kadrę. Tym istotniejsze jest wypracowanie lepszych metod współdziałania tej jednostki z lokalnymi przedsiębiorstwami i instytucjami pomocy społecznej.

Słowa kluczowe: pomoc; ludzie; marginalizacja; współdziałanie; praca

CENTER OF SOCIAL INTEGRATION AND ITS ROLE
IN IMPLEMENTATION OBJECTIVES RAISED OF EMPLOYMENT SOCIAL SYSTEM

S u m m a r y

The social employment system are complementary to the social assistance system. Among the all institutions introduced in its framework exactly centers of social integration have the greatest influence on the fulfillment of the primary objective of the system, which is take measures to improve human life and preventing the marginalization of certain social groups by their social and professional reintegration. The suitability of centers can be proved by the fact that every year the network is growing.

Implementation of these objectives is a difficult and expensive task of centers of social integration, but in the longer term it contributes to greater empowerment of these people in the labor market and helps them to assimilate the appropriate social attitudes. In this aspect, the activities carried out by centers of social integration have a positive impact on their participants. It should however be remembered that in order to ensure the effective functioning of the center of social integration, it must be guaranteed the necessary funds and trained staff. Even more important is to develop better methods of cooperation between the units of local businesses and institutions of social welfare.

Key words: help; people; marginalization; cooperation; work

